

Multifunctioneel landgebruik: een toekomst voor boeren?

Simon Oosting en Jan Corporaal

De Nederlandse melkveehouderij staat onder druk. Ontwikkelingen op het gebied van milieu en bescherming van biodiversiteit maken extensivering van het grondgebruik noodzakelijk, terwijl dalende melkprijzen juist dwingen tot intensiever grondgebruik en schaalvergroting. Een deel van de boeren doet al aan schaalvergroting. Een ander deel zoekt een neveninkomen en begint een camping of een zorgboerderij. Vanuit de samenleving komt steeds nadrukkelijker de vraag naar zogenaamde collectieve functies van het platteland: natuur, landschap, openheid, rust en stilte, waterberging en waterwinning. Als de eisen vertaald kunnen worden in een biedprijs voor multifunctioneel landgebruik, dan kunnen melkveehouders deze kans aangrijpen om boer te blijven.

Nederlandse melkveehouderij onder druk

Nederlandse melkveehouders hebben een onzekere toekomst. Internationale afspraken over het behoud van biodiversiteit oefenen een toenemende invloed uit op het landgebruik: gronden binnen de Ecologische Hoofdstructuur verliezen hun landbouwkundige functie en krijgen een natuurbestemming.

Daarnaast worden Nederlandse boeren geconfronteerd met internationale milieueisen. Om de nitraatverontreiniging van ons grondwater te verminderen en daarmee de kwaliteit van ons drinkwater te beschermen moet de veebezetting behoorlijk afnemen.

Dergelijke eisen gekoppeld aan de hoge grondprijzen en de gedaalde melkprijs plaatsen veehouders voor een enorm dilemma. De bedrijfs-economie dwingt immers tot intensivering van het grondgebruik, terwijl de milieueisen juist een extensiever grondgebruik noodzakelijk maken.

De onzekerheid voor melkveehouders heeft niet alleen met internationale eisen en richtlijnen te maken. Vlak na de tweede wereldoorlog stonden landbouw en samenleving hand in hand: nooit meer een hongerswinter. Hongersnood in andere delen van de wereld vroeg om een sterke en hoogproductieve landbouw in Nederland. Lokale hongersnood in derde wereldlanden wordt vooral toegeschreven aan het gebrek aan stimulering van de lokale voedselproductie en aan een slechte verdeling van het voedsel tussen bevolkingsgroepen.

Vervreemding

Ondertussen hebben we in de Europese Unie meer voedseloverschotten dan voedseltekorten. Het maatschappelijk aanzien van de landbouw is ook daardoor gedaald. De stedeling vervreemdt van de landbouw. Steeds minder men-

sen zijn afkomstig van het platteland. Slechts 200.000 Nederlanders (1,25 % van de bevolking) woont nog op een boerderij waar actief geboerd wordt. Verder brengen zaken als BSE, varkenspest, dioxinevergiftiging enz. boeren in een negatief daglicht.

Ontwikkelingen

Van de melkveehouders in Nederland is ongeveer de helft jonger dan 55 jaar. De groep die ouder is dan 55 zal voor een groot deel over tien jaar gestopt zijn. Slechts 20 % van de boeren ouder dan 55 heeft een serieuze opvolger (CBS-gegevens). Een deel van de afbouwende of reeds gestopte melkveehouders verkoopt zijn grond niet. Grond is immers een goede belegging en met het verleen van quotum, beheersovereenkomsten, ruwvoerproductie en vergoeding voor het afzetten van mest kan de gestopte melkveehouder nog jaren een inkomen verwerven. Dit kan negatieve consequenties hebben voor toekomstig grondgebruik: de eigenaren van de grond, de melkveehouders, zijn niet langer de sterke economische dragers van het platteland. Op termijn zal onder druk van verstedelijking en industrialisatie meer en meer grond aan de landbouw onttrokken worden. De grondprijzen voor woonlocaties en bedrijventerreinen zijn immers vele malen hoger dan die voor landbouwgrond.

Samenleving

Boer zijn, boer blijven en het bedrijf doorgeven aan een volgende generatie is niet alleen voor de boer van belang. De samenleving als geheel heeft ook belang bij boeren nu en in de toekomst. Koeien en weiden horen bij ons cultuurlandschap. In onze snel verstedelijkende samenleving heeft de stedeling de openheid, rust en stilte van het platteland nodig om zich te hand-

haven in de drukte en beslotenheid van de stad. De groene ruimte is de bron van schoon drinkwater, de buffer in ons waterbeheer en levert een belangrijke bijdrage aan de natuur in ons land. Deze functies van het platteland zijn helemaal niet gediend met een ongecontroleerde uitbreiding van bedrijventerreinen en woonlocaties. De ministeries van VROM, verkeer en waterstaat en LNV besteden daarom ruime aandacht aan beleidsontwikkeling op het gebied van gebruik van de groene ruimte met water, natuur en landschap.

Kansen

De kansen die verbreding biedt voor de economische duurzaamheid van het boerenbedrijf staan momenteel in de belangstelling. Campings, zorgboerderijen, huifkarrenverhuur, boerenkaasbereiding zijn maar enkele van de vele mogelijkheden voor een aanvullend inkomen op het boerenbedrijf. Anderzijds zijn dergelijke initiatieven niet voor alle boeren weggelegd: de vraag naar boerencampings is beperkt en zorgboerderijen vragen specifieke kennis en kundigheid. Het is van belang om te kijken naar de **collectieve** functies die aangeboden moeten worden: landschap, openheid, rust en stilte, natuur, schoon drinkwater en waterbeheer. Ook recreatie is voor een deel een collectieve functie. Een mooie omgeving met een goede toeristische infrastructuur zal recreanten trekken. Deze functies zullen kansen bieden, maar er moeten dan wel de nodige problemen overwonnen worden. De vraag uit de samenleving is evenwel duidelijk en wordt alleen maar duidelijker.

Problemen

Het moeilijke van collectieve functies is dat zowel aan de vraagzijde (de samenleving) als aan de aanbodzijde (de boeren) een zeer goede samenwerking gevraagd wordt. Waterschappen, waterwinningsbedrijven, landinrichters, natuur-, landschap- en milieuorganisaties, gemeentes en provincies zullen het eens moeten worden over het gebied, over de wensen die voor dat gebied moeten gelden en over de biedprijs richting boeren voor de levering van diensten. Anderzijds moeten alle boeren in een gebied meedoen. Waterbeleid bijvoorbeeld raakt elke boer in een gebied. Verder moet een vraagprijs geformuleerd worden voor de levering van de diensten. In een waterretentiegebied, waar ook nog drinkwater wordt gewonnen en misschien

nog natuur en landschap ontwikkeld wordt ten behoeve van een naburige woonkern, worden boeren met grote beperkingen geconfronteerd. Beperking van bemesting, een teeltverbod voor maïs en een kort groeiseizoen verlagen de melkproductie per hectare. Met graslandgebruiksmoedellen en bedrijfsmodellen kunnen de technische en economische bedrijfsresultaten voorspeld worden. De vergoeding die boeren voor de dienstverlening krijgen moet leiden tot een acceptabel inkomen.

Conclusie

De maatschappelijke behoefte aan gebruik van het platteland voor natuur, landschap, recreatie en waterfuncties kan gerealiseerd worden door de vraag te bundelen en te concretiseren. Vervolgens moet deze vraag met de daarbij horende biedprijs aan de huidige grondgebruikers, de boeren voorgelegd worden. Voor veel veehouders is het leveren van de gevraagde diensten in combinatie met melkveehouderij - zij het soms op een zeer extensieve schaal - een kans om boer te blijven.

De samenleving als geheel heeft óók belang bij boeren nu, en in de toekomst.

